

Γιάννης Ανδρέα Παπαϊωάννου

Από συνέντευξη το 1975 για το έργο του

... Αν ερευνήσουμε το μηχανισμό της δημιουργικής λειτουργίας του πνεύματος, θα διαπιστώσουμε ότι κάθε συντελεστής της είναι τόσο στενά δεμένος με τον άλλο, που μόνο θεωρητικά μπορούμε να τους διαχωρίσουμε, γιατί στην πραγματικότητα οι συντελεστές αυτοί στο σύνολο τους συγκροτούν μία συνισταμένη. Ωστόσο, ο δημιουργός πολλές φορές και ακούσια ακόμη, αντιλαμβάνεται ότι σε ορισμένα στάδια της εργασίας του ένας από τους συντελεστές αυτούς είναι περισσότερο συνειδητός.

Χωρίς όμως την παρουσία και τον φωτισμό της φαντασίας, που με τις απρόοπτες και αλλεπάλληλες εκπλήξεις, τις ιδιοτροπίες της θα έλεγα, η σκέψη μόνη, ακόμη και με οποιονδήποτε άλλον παράγοντα και αν συνεργάζεται, είναι αδύνατο να καταλήξει σε αποτέλεσμα ολοκληρωμένο. Η διαίσθηση προτείνει λύσεις, που πολλές φορές στο λογικό φαίνονται ακατόρθωτες, ακόμα μπορεί και παράλογες. Η φαντασία είναι εκείνη που θα φωτίσει το λογικό για να βρει το δρόμο ν'Α ανακαλύψει αυτό που η διαίσθηση συλλαμβάνει σε νεφελώδη αόριστη, ομιχλώδη κατάσταση. Πολύ σπάνια απομονώνεται μία από αυτές τις

ενέργειες από τις άλλες, κι αυτό φαινομενικά, γιατί η φαντασία ποτέ δεν εγκαταλείπει τη συνείδηση.

Δε θα πρέπει όμως να παραβλέψουμε καθόλου τη σημασία της προσφοράς του απαιτητικού συνεργάτη, εννοώ την Τεχνική, που συχνά προβάλλει αξιώσεις τέτοιες σα να θέλει να υποτάξει όλους τους άλλους συντελεστές.... Στην περίπτωση αυτή το έργο θα χαρακτηρίζεται από ιδιότητες που θα το κάνουν να φαίνεται σαν ένας οργανισμός ολοκληρωμένος μεν, αλλά που θα του λείπει η ψυχή. Ακόμα και με τη μεσολάβηση μιας άλλης αισθητικής λειτουργίας που τη λέμε γούστο, καλαισθησία, μόνο στα πιο επιφανειακά στοιχεία του το έργο θα μπορεί κάπως να ενισχυθεί, όχι όμως και στη βαθύτερή του ουσία. Η σκέψη μόνη δε μπορεί να δημιουργήσει έργο τέχνης[‡] είναι ένας παράγων που δε μπορεί να προσφέρει παρά πολύ λίγα.... Η αίσθηση αντιλαμβάνεται μόνο τη φυσιολογική πλευρά του ηχητικού φαινομένου. Η ψυχή, το πνεύμα, συλλαμβάνει το περιεχόμενο, την ιδέα. Η ιδέα αυτή με την ηχητική μορφή που πήρε είναι ένας ολοκληρωμένος οργανισμός που λειτουργεί σαν ένας μικρόκοσμος. Μορφή, λοιπόν, είναι η ενσάρκωση της ιδέας σε ηχητικό φαινόμενο προικισμένο με όλα τα συστατικά ενός ζωντανού οργανισμού.

Στη Μουσική συμβαίνει αυτό το θαυμαστό: η ύλη και η μορφή είναι ένα και το αυτό! Μορφή και περιεχόμενο ταυτίζονται. Ήχος είναι το υλικό της. Δομή από ήχο η μορφή της! - Ο Γκαίτε είχε πει: «Το ύψος της Τέχνης φανερώνεται κατ' εξοχήν στη Μουσική, γιατί σ' αυτήν δεν

υπάρχει ύλη που μπορούμε να την αφαιρέσουμε. Είναι καθ' όλα Μορφή και Περιεχόμενο (συγχρόνως δηλ. ιδέα)».

Κάθε μουσική σύνθεση είναι προϊόν μιας γενεσιουργού ιδέας, δηλαδή ενός πυρήνα, που περιέχει σε εμβρυακή κατάσταση, όλα τα χαρακτηριστικά ενός τέλει οργανισμού.... Τη γενεσιουργό αυτή ιδέα την ονομάζουμε μοτίβο. Είναι αυτό που συλλαμβάνεται συχνά υποσυνείδητα και φανερώνεται στην συνείδηση όπως και κάθε άλλου είδους ιδέα, σε κείνη την ιδιαίζουσα ψυχολογική κατάσταση: την έμπνευση, και που η διάρκειά της είναι πολύ σύντομη[‡] είναι μία κατάσταση πνευματικής έξαρσης που προϋποθέτει μία τέλεια συγκέντρωση του πνεύματος που δέχεται ένα μήνυμα.

Τα χαρακτηριστικά στοιχεία του μοτίβου είναι εκείνα που θα χρησιμοποιηθούν σαν πρώτη ύλη για την επεξεργασία που θα οδηγήσει στον τελικό σκοπό.... Ασφαλώς δεν συντελεί σε τίποτα αν το διάγραμμα είναι εντελώς πρωτότυπο ή τέτοιο που να σχετίζεται με την παράδοση[‡] σημασία έχει αν το περιεχόμενο χαρακτηρίζεται από αυθεντική πρωτοτυπία και ενέχει την ιδιότητα της διάρκειας: της αντοχής στο χρόνο. Ένα διάγραμμα όσο πρωτότυπο και αν είναι, ελάχιστο ρόλο παίζει σε ένα μουσικό έργο, και μόνο το περιεχόμενό του εγγυάται για την ποιότητα, την πνευματικότητα και την αισθητική του αξία.

Θεσσαλονίκη, 23 Απριλίου 1975